

kakor pred odraščeni. Toda vedeti se mora, da je tudi izpridenost pri nekaterih na viši, pri drugih zopet na nižji stopinji, da se lahko poveča in tudi pomanjša, če užé ne čisto iztrebi. Dobro, otrok je pokvarjen, ali naše slabo govorjenje ga bode le še bolj pokvarilo. To se samo ob sebi razume, porekó nekateri, ni treba omenjati tega. Ali vender se ne ravnajo premnogi po tem, ampak ravno nasprotno. Koliko je obče znanega, koliko samo ob sebi razumljivega; a se vender ne izpolnjuje. Zato ne škoduje, omenjati tega.

Stariši, ako užé dobrega vz gleda ne morete dajati otrokom, ne dajajte jim vsaj slabega. To se vender lahko tirja od vas. Vi pokvarite dostikrat otroke, da sami ne veste kdaj. Zato pazite, pazite!

Posebno po noči pazite na sé, da otrok ne pohujšate. Pač lep in dober je svét, da otroci ne smejo spati v isti sobi s stariši. Kjer je mogoče, naj se tudi izpolnjuje. Toda mogoče je malokje. In kjer ne gre, tam je treba toliko več pozornosti na sé. Le pomislite, kaj velí Kristus: „Kdor pa pohujša katerega malih, bi mu bilo bolje, da bi se mu obesil mlinski kamen na vrat, in bi se potopil v globočino morja. Gorjé svetu zaradi pohujšanja!“

V prvi vrsti so tedaj stariši, ki pohujšajo otroke, in še le v drugi so drugi ljudje. Otroci občujó z otroci, in v eni ali drugi otroški družbi se užé najde kaka garjeva ovca, ki druge okuži. In čudno, kako se razširja to! Otroci začnó kaj radi igrati očeta in mater in enake igre. Zato bi bilo dobro, ako bi se tudi pri igrah dečki ne držali vedno deklic. Znano je, da so fantovske igre različne od dekliških, ali vsaj morale bi biti, in nekaj so tudi bile. Zdaj vidimo, se vé, kakor sem užé omenil, tudi dečke igrati se s puncami; in zato ni mej njimi več one krepkosti, katera je kinčala nekdanje mladenče. Dobro bi bilo tedaj, ako bi se dečki z dečki, deklice pa igrale z deklicami. Verjemite mi, da bi se mladina manj pokvarila. Nekdaj smo igrali vojake, blii smo boje; prigodilo se tudi véasih, da je prinesel kdo razpraskano lice iz boja. Vender to se mu je prigodilo vedno prav po naključji. Tako surovi nismo bili, kakor zdanja mladina; in tudi ni bilo mej nami tako imenovanih tajnih grešnikov, katerih zdaj vse mrgolí. Jaz menim, da to izvira iz premožega občevanja dečkov z deklicami. Morda se motim. Bog daj, da bi se!

Jezikove opómnje.

(Konec.)

Nova, enotna terminologija morala bi nam torej za vsak posamezen pojem podajati samo en izraz, a za vsak izraz tudi — samo eno določno, stalno obliko, katere bi se moral dosledno držati vsak pisatelj v svojih spisih. S kratka: nobeden ne bi smel niti za pičico drugače pisati, nego bi ga enotni slovar in enotna slovnica učila! — Potrebno se mi je zdelo, to posebej poudarjati; kajti zdaj piše se malo ne vsaka beseda v več oblikah, takó da vesten in natančen človek pri pisanji ne vé, kaj bi, in kaj bi ne! — Nekoliko izgledov!

Preširen — Prešeren. Pač skrajni čas je, da se to vprašanje reši; ena stranka mora odjenjati — bodi si, katera hoče! — Vódnik ali Vodník? Katero naglaševanje je pravo? (Preširen in Vodnik sicer ne spadata v slovar, ter sem ju samo mimogredé omenil.)

Nemci gledajo na to, da svoje pravopisje kolikor moči skrajšajo in uprostíjo. A pri nas ravno narobe! Nekateri naši pisatelji si ne dadé mirú, dokler vsake navadne domače besede ne spačijo in ne raztegnejo.*) Takó smo imeli najprej „januar“, potem

*) Časih tudi krajšajo, a to navadno tedaj, ako se besede potem bolj umetno glasé: njega spis, bez, bezdno (brez, brezno), pouk i. t. d. Kakó lahko pa se dajo skrajšati besede: telegrafíčen v telegrafen, spríčevalo v spríčalo, gnejzdo v gnezdo i. t. d. *Pis.*

„januvar“, zdaj že „januvarij“; dnij, strijc, zdravijca, županijski i. t. d. — Vzemimo za pojem „Frühling“ najkrajšo, najličnejšo obliko: pomlad; Frühlings = pomladansk ali pomladen; im Frühlinge = spomladi (nam.: v vzpomladi). Vse druge oblike (spomlad, vspomlad ali vzpomlad) so potem odveč. — Ostale besede bi se glasile: sprejeti, Lah, laški, lasje, zlasti, zgled, zveličar, blažen . . .

Slovenec, Sloven, Slovan, Slavjan, Slaven. — Za „Slovene“ ne moremo in ne smemo druge besede rabiti nego obče navadne: Slovenec, -nca; oblika „Sloven“ naj bi bila samo — „licentia poetica“. — Za „Slave“ pisati „Slavjan“ ali „Slaven“, je povse krivo, kar je že Metelko dokazal. „Sloven“ pa se že zategadel ne priporoča, ker potem pri pridevniku „slovensk“ lahko nastane zmota. Pišimo dosledno „Slovan“, Jugoslovan (slovansk, jugoslovansk)!

Pri samej besedici „und“ imamo tri stranke: prva piše dosledno „in“; druga dosledno „i“; tretja pred samoglasniki „in“, a pred samoglasniki „i“. Slednji dve pisavi ste sedaj že precej redki, poleg tega pa tudi bolj ali manj umetni. Ogromna večina Slovencev piše dosledno „in“; ne cepimo se torej in pišimo odslej vsi takó!

Osoda in usoda; opraviništvo, upravništvo in odpraviništvo; blizu in blizo; kmalu, kmalo in kmali; zmir, zmer, zmiraj, zmeraj, zmirom, zmerom, zmiram, zmeram (koliko nepotrebnih oblik!); okolo, okoli in okolu (vzemimo „okolo“ v pomenu „um, um — herum“, t. j. kot predlog: potovanje okolo zemlje; a „okoli“ v pomenu „herum“ = prislov: jaz se sprehajam okoli . . .; „okolu“ je potem odveč); skoraj, skoro, skor; ondi, onde, ondu (najbolj navaden in najmanj umeten je „ondi“); pesen in pesem (oboje znači „Gedicht“ in „Lied“; ali bi ne bilo boljše — da bodedo razločevali dva različna pojma — ako vzamemo „pesen“ v pomenu „Gedicht“, a „pesem“ v pomenu „Lied“; od tod: pesnik — Dichter, pesnica — Dichterin, pesenca = kl. Gedicht, pesmica = kl. Lied, i. t. d.); črešnja in češnja (prvo naj bi pomenilo = drevó, drugo = sad!); vender in vendar; torej in toraj; oče in oča; svoboda in „sloboda“; tobak in tabak; jetnik in ujetnik; ječa in uječa; tica in ptica; sestaviti in sostaviti (obé obliki ste pravilni po jezikovih zakonih, a za pojem „zusammensetzen“ moremo vzeti samo eno, in ta bo brez dvojbe prva); gosli in gosle; mlado dekle in mlada dekle; tedaj in tadaj; njegov in „jegov“; brez in „bez“; čez in črez; kopriva in kropiva; čebela in bučela; gomila in mogila; fižol in bežol; molitev in molitva; cvetica in cvetlica; danes, denes, dones (pišimo dosledno „danes“; denes samo v pesnih, kadar je naglás na drugem zlogu; isto takó: kádar — kedár, ne tudi: káder, kédar, kadár i. t. d.); razen, razven, razun; temuč, temveč, temoč; delavec, delovec, delalec; potica, potvica, povitica i. t. d.

Urednik, urad, upliv, uzrok, uvod, vlečem, vstanem . . . ali: vrednik, vrad, vpliv, vzrok, vvod, ulečem, ustanem i. t. d.

Dà, čemu bi tudi pisali: brzovjav in telegraf, „administracija“ poleg „opraviništvo“, „historičen“ poleg „zgodovinsk“, „noveleta“ poleg „novelica“, „feljton“ poleg „listek“ i. t. d.?!

Čemu li vse to besedujem? — saj nova terminologija je, kakor se čuje, takó že sestavljena! Nič ne dé. Ako ne bodo te „opomnje“ nikomur koristile, škodile tudi ne bodo nikomur. — To bi še rad povedal zastran slovarja: v novo terminologijo smeli bi — na mislih imam sebesno vsakdanje pojme — vzeti samo take izraze, ki jih je moči rabiti povsod, v učenih kakor poljudnih spisih (drugače je sploh edinost nemogoča); iz tega uzroka pa bi morali pri vsakej, količkaj nenavadni ali umetni besedi dobro preudariti, ali jo smemo rabiti, ali ne. Takó se meni že beseda „čitati“ (za pojem „lesen“) vidi previsoka; izobraženi Slovenec jo pač umeje, a kakó jo bode mogel umeti priprosti národ? Povse nemogoče pa je, da bi kdáj vsi, brez izjeme, pisali takó, kakor hoté nekateri. Ako bi to storili, kaj bi bil nasledek? To si lahko vsak sam misli. Žal, da

mnogi Slovenci, in mej njimi celó učenjaki prve vrste, ki bi morali drugim biti v vzgled, nikakor nečejo izprevideti, da živega jezika ne smemo svojevoljno, to je: čez neobhodno potrebo preinarejati, kajti drugače ga ne moremo več nazivati „slovenski“. Moja misel je: pustimo tiste umetne jezikoslovne poskušnje, s katerimi národu več škodujemo nego koristimo. Pišimo vsi kolikor moči čist, poleg tega pa tudi priprosto, v resnici slovenski jezik — kakoršen je, ne kakor si ga domišljujejo nekateri —, da ga bode mogel vsakdo, učeni strokovnjak, olikanec, kakor prosti kmet enako lahko umeti. To bo zdrav, naraven, za naš národ koristen razvoj in napredek. Dobri nasledki takega ravnanja pokazali se bodo kmalu tudi na političnem polji: slovenščina se bo povsod mnogo laglje ukoreninila in razširila. Sedanji „moderni“ jezik pa je previsok in preumeten za navadno praktično življenje; tudi je pretrd, da bi se mogel pravemu Slovincu omiliti. Ali je potem čudo, ako po mnogih krajih naše domovine olikana, lahko umljiva nemščina izpodrine nenaravno, težko umljivo slovenščino? — sosebnó, ako še pomislimo, da je nemščina popolnem enotna, po vseh krajih, knjigah in časopisih ena in ista, pri nas pa da se še zdaj ne vé natanko, kakšen je prav za prav slovenski knjižni jezik; in ako nadalje pomislimo, da se nemščina v več desetletjih nič ali komaj za spoznanje izpremeni, a mi da imamo skoraj vsak mesec nove oblike in besede, takó da navaden Slovenec komaj sledi vsem tem novim iznajdbam, ter se sploh nikdar ne more jezika do dobrega naučiti!

Razen enotnega vsakdanjega slovarja treba nam tudi nove, enotne znanstvene terminologije.

Za vsak nemški izraz bi bilo treba samo enega slovenskega, ne pa več, da naj si vsak izbere, kar mu bolj sodi. To zahteva že samo imé terminologija. Da nam jih je g. Cigale časih podal po več, to je storil gotovo, ker se ni mogel konečno odločiti za enega; daje nam jih torej na izbiro, a slednjič bode treba odločiti se za en izraz in tega rabití povsod . . .

To naj bi se po moji misli takó storilo: knjiga, katero nam je podal g. Cigale, naj se ne imá še za dovršeno, dognano, bode naj nam takó rekóč samo za podiogo . . . In ko bode vse za trdno ustanovljeno, potem naj se knjiga še enkrat natisne, in v tej dovršenej obliki naj bode merodajna vsem slovenskim pisateljem.

Želeti pa je, da bi se tudi takó potrebna nova znanstvena terminologija skoraj začela sestavljati! — — —

Kar je bilo zgoraj rečeno o enotnih besednih oblikah, to more se vé veljati samo za — prozo; pesnik mora se prosteje gibati. A tudi za pesništvo bi bilo treba določiti nekakih mej, katerih ne bi smel noben pesnik prestopati, ako ne bi hotel grešiti zoper jezikove zakone. Sosebno vseh preumetnih, nenavadnih in težko umljivih besed in oblik naj bi se naši pesniki kolikor moči ogibali!

Kar se izreke tiče, omenim to-le: kakó naj se izgovarjajo besede, ki se končujejo na „l“: dal, šel, bil, vol, čul, ali: dau, šeu, biu i. t. d.? Tudi to vprašanje naj bi se že enkrat konečno rešilo!

Ogledali smo si torej ob kratkem naše jezikove zmešnjave. Upam, da je zdaj vsak prepričan, da Slovenci nimamo še pravega „knjižnega“, to se pravi: enotnega jezika, kakor bi ga morali imeti. Na kak način bi si ga morali — po mojih mislih — ustvariti, razložil sem v pričujočem sestavku. Le toliko še h koncu dostavljam: dokler ne bomo vsi književno izobraženi Slovenci govorili in pisali popolnem enotnega jezika (kakor ga imajo n. pr. Nemci), takó dolgo se tudi ne bode mogla slovenščina razviti in olikan jezik imenovati. Zategadel pa odslej ne smemo več trdovratno riti vsak v svojo stran! Složnosti in mejsebnega sporazumljenja nam je treba, ako hočemo doseči cilj —

D. R. N.